

Asia: VN/15319/2024

Valtioneuvoston periaatepäätös yrittäjyydestä, päivittäminen

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään koskien valtioneuvoston periaatepäätöstä yrittäjyydestä

Ammattiliitto Pron lausunto valtioneuvoston periaatepäätöksestä yrittäjyyteen

Ammattiliitto Pro kiittää mahdollisuudesta lausua valtioneuvoston periaatepäätöksestä yrittäjyyteen ja esittää lausuntonaan seuraavaa:

Hyvinvoivat työntekijät luovat yrityksille kasvua

Ammattiliitto Pro katsoo, että on tärkeää edistää yrittäjyyttä ja sitä kautta uusien työpaikkojen syntymistä Suomeen. Pro toimii palkansaajajäsenistönsä edunvalvojana ja pitää yrittäjyyden edistämistä ja sitä kautta uusien työpaikkojen syntymistä, talouskasvua sekä innovaatioiden ja viennin kehittämistä merkityksellisenä. Hyvinvoivat yritykset ja työpaikat ovat toimivan kansantalouden lisäksi myös työntekijän etu. Yritysten kehittäminen ei saa kuitenkaan tapahtua palkansaajien kustannuksella tai työntekijöiden oikeuksiin puuttumalla. Tämän vuoksi Pro näkee tarpeelliseksi, että periaatepäätöksessä on

huomioitava myös työntekijänäkökulma.

Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta

Positiivista on, että periaatepäätöksessä selvästi sitoudutaan parlamentaariseen päätökseen nostaa Suomen tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan menot neljään prosenttiin BKT:sta vuoteen 2030 mennessä.

TKI-toiminnan rahoituksessa on kuitenkin huomioitava sen tasainen jakautuminen niin elinkeinoelämän toimijoiden kuin korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten kesken. Niin kuin periaatepäätöksen luonnoksessa todetaan ”Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta (TKI-toiminta) muodostavat perustan Suomen kilpailukyvyille, tuottavuuden kasvulle ja hyvinvoinnille.”. Tämä pitää paikkaansa ja siksi Pro korostaa, että on erityisen tärkeää huolehtia TKI-toiminnan resursseista myös korkeakouluissa ja tämä näkökulma tulisi huomioida myös periaatepäätöksessä.

Osaamisen kehittäminen

Pro pitää myönteisenä, että periaatepäätöksen luonnoksessa on tunnistettu koulutuksen ja osaamisen merkitys suomalaisille yrityksille ja yrittäjille. On tärkeää huolehtia sekä yrittäjien, että työntekijöiden osaamisen kehittämisestä ja ammattitaidon päivittämisestä pitkin työuraa.

Sivulla 8 periaatepäätöksen kohdassa ”Osaavan työvoiman saatavuus ja osaamisen vahvistaminen sekä niiden tavoitteet” todetaan mm., että: ”Osaavan työvoiman saatavuus ja korkea osaaminen vaikuttavat ratkaisevasti Suomen ja suomalaisten yritysten kilpailukykyyn ja menestymiseen globaalisti, ja ovat myös yksi keskeisimmistä kriteereistä kansainvälisten investointien suuntautumisiksi Suomeen.” Myös ammatillisen koulutuksen merkitystä korostetaan.

Periaatepäätöksen hyvistä kirjauksista huolimatta, Pro pitää ongelmallisena, että viimeaikaiset hallituksen toimenpiteet ovat ristiriidassa periaatepäätöksen kirjausten kanssa. Aikuiskoulutustuen lakkauttaminen ja 100 miljoonan euron ammatilliseen koulutukseen kohdistuvat leikkaukset eivät tue osaamisen vahvistamista. Esimerkiksi hallituksen päätös lakkauttaa aikuiskoulutustuki hankaloittaa työelämässä olevien opiskelua, osaamisen kehittämistä ja koulutustason nostoa, vaikeuttaa alanvaihtoa ja heikentää työssä jaksamista. Pro muistuttaa, että tällaiset koulutukseen kohdistuvat leikkaukset eivät tue suomalaisia yrityksiä osaavan työvoiman rekrytoinnissa.

Työmarkkinauudistukset

Periaatepäätöksen sivulla 9 todetaan että: ”Työmarkkinoilla ollaan tavoittelemassa merkittäviä uudistuksia lainsäädäntömuutoksin. Kysymys on kilpailukyvyyn, tuottavuuden ja työllisyyden edistämisestä ja sitä kautta hyvinvointivaltion toimintaedellytysten turvaamisesta.”

Ammattiliitto Pro haluaa korostaa, että työsuhteen heikomman osapuolen eli työntekijän suojaamiseksi luotua työlainsäädäntöä muokattaessa on yleensä pyrittävä varmistamaan, että muutokset ovat tasapainoisia sekä työntekijän että työnantajan näkökulmasta. Hallituksen

tasapainottavat elementit työntekijän näkökulmasta ovat kuitenkin jääneet ainakin hallitusohjelmasta puuttumaan.

Kansainvälinen rekrytointi ja sen tavoitteet

Periaatepäätöksessä on tunnistettu työperäisen maahanmuuton tärkeys suomalaisille yrityksille ja työmarkkinoille.

Pro kannattaa työperäistä maahanmuuttoa. Suomen on kuitenkin oltava myös vetovoimainen maa ulkomaalaisille työntekijöille. Viranomaistoimin tulee varmistaa, että kokoneiden ammattilaisten rekrytointi on yrityksille sujuvaa ja nopeaa. Perheille tulee tarjota tukea asunnon hankintaan, koulujen ja päiväkotipaikkojen löytämiseen sekä integroitumiseen suomalaiseen yhteiskuntaan. Prosessit eivät saa olla liian raskaita työntekijän näkökulmasta.

Lupaprosessien yhteydessä on tärkeää huolehtia valvonnasta erityisesti työperäisen hyväksikäytön varalta. Kansainvälisen rekrytoinnin osalta on huomattava sen kääntöpuoli, jota on havaittavissa esimerkiksi rakennusalalla. Rakennusalalla on tyypillisesti useita alihankintaketjuja, jotka puolestaan voivat edistää harmaata taloutta. Harmaan talouden eri ilmiöiden myötä ulkomailta palkatut työntekijät voivat joutua alisteiseen asemaan ja altistua hyväksikäytölle.

Suomesta löytyy esimerkkejä ulkomaisten työntekijöiden asettamisesta pakkoyrittäjyyteen ilman, että yrittäjyydestä on kerrottu heille ennen Suomeen tuloa. Samalla työnantajat alihankintaketjuissa pyrkivät välttämään työnantajavelvoitteita. Kun urakointiketjut ovat pitkiä, vaarantuu myös prosessien läpinäkyvyys. Lainsäädännöllä ja viranomaistoimin sekä yhteistyössä ammattiliittojen kanssa tulee varmistaa, että suomalaiset työmarkkinat ovat kaikille turvalliset ja työperäistä hyväksikäyttöä torjutaan tehokkaasti.

Pro kannattaa toimenpide-ehdotusten kohtaa sivulla 9, jossa todetaan seuraavaa:

"Tehokkaalla tavalla pystytään turvaamaan työsuhteissa noudatettavat vähimmäisehdot ja niiden toteutuminen kaikille Suomessa työtä tekeville sekä samalla huolehtimaan yritysten tasapuolisesta asemasta suomalaisilla markkinoilla"

sekä kohtien 13- ja 14 toimenpide-ehdotuksia.

"Työmarkkinauudistusten toimenpiteet ja vastuutahot: 13. Puututaan tehokkaasti työlainsäädännön noudattamiseen liittyviin väärinkäytöksiin työmarkkinoiden vakauden ja toimivuuden ylläpitämiseksi. (TEM, STM, OM)"

"Kansainvälisen rekrytoinnin toimenpiteet ja vastuutahot: 14. Vahvistetaan yrittäjyyden edellytysten vahvistamiseksi Suomen pitovoimaa kansainvälisille osaajille ja heidän perheilleen tarjoamalla helposti saavutettavia palveluita, torjumalla työmarkkinoilla esiintyvää hyväksikäyttöä ja lisäämällä työelämän vastaanottavuutta. (TEM, OKM, STM, VM, Work in Finland, ELY-keskukset/jatkossa Elinvoimakeskukset, kunnat)"

Harmaa talous heikentää työntekijöiden asemaa ja altistaa heidät hyväksikäytölle, mutta se myös vääristää kilpailua ja yritysten asiakkaiden oikeusturvaa sekä heikentää valtion saamaa verokertymää.

Samaan aikaan, kun tunnustetaan työperäisen maahanmuuton merkitys, maan hallitus on laatimassa lainsäädäntöä, jonka on vaikea nähdä kasvattavan Suomen vetovoimaa ulkomaalaisten osaajien silmissä. Hallituksen esitys kolmen kuukauden työttömyyssäännöstä työperäisten oleskelulupien kohdalla voi todennäköisesti toimia vain esteenä hakeutua suomalaisille työmarkkinoille. Ulkomaalaistaustaisten työmarkkina-asema on Tilastokeskuksen mukaan suomalaistaustaisia heikempi ja epätyypilliset, kuten määrä- tai osa-aikaiset työsuhteet ovat yleisiä. Pitkät rekrytointiprosessit ja epätyypilliset työsuhteet

voivat tulla aidoksi esteeksi kolmen kuukauden määräajassa työllistymiseen.

Pron näkemyksen mukaan työlainsäädännön noudattamisen edistämiseen tarvitaan myös yrittäjille suunnattua koulutusta työelämän pelisäännöistä. Tällaista koulutusta voisivat järjestää esimerkiksi valtakunnalliset Uusyrittäjäkeskukset yhteistyössä ammattiliittojen kanssa.

Suomessa on paljon käyttämätöntä työvoimaa

Huolimatta siitä, että ulkomaista työvoimaa tarvitaan Suomeen, Pro huomauttaa myös, että suomalaisessa työvoimassa on paljon käyttämätöntä resurssia, joita yritykset voisivat palkata. Esimerkiksi yli 50-vuotiaita työttömiä työnhakijoita oli Tilastokeskuksen mukaan tämän vuoden helmikuussa 102 200. Tämä on 6500 enemmän kuin vuonna 2023. Avoimia työpaikkoja oli auki 66 700. Samanaikaisesti ikäsyrajintä kukoistaa suomalaisessa työelämässä ja erityisesti rekrytoinnissa.

Yrityksille tarvitaan kannusteita, ei pelkästään ensimmäisen työntekijän palkkaamiseen, vaan myös siihen, että palkataan vastuullisesti ja syrjimättä myös kokeneempia työntekijöitä. Tämän kohderyhmän rekrytointi edellyttää myös jatko- ja täydennyskoulutusmahdollisuuksien takaamista siten, että myös yrittäjää kannustetaan kouluttamaan työntekijöitä.

Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää riittäviä viranomaisresursseja

Tavoitteiden edistämiseksi keinoja nähdään yhden luukun periaate, sujuvat viranomais- ja luvitusprosessit sekä saumaton palvelu. On huomioitava, että valtionhallinnon tuottavuusohjelman toimenpiteet vaikuttavat vuodesta 2025 alkaen, ja täysimääräisenä ne ja niiden tuomat säästöt toteutuvat vuonna 2027. Tuottavuusohjelma tulee vaikuttamaan virastojen resursseja vähentävästi ja tällä on suora yhteys esim. käsittelyaikoihin. Toimintoja ja rakenteita kehitettäessä on turvattava virastoille vakaa ja tarpeenmukainen resurssi, jotta tehtävien hoito mahdollistuu laadukkaasti viivytyksettä.

Yksinyrittäjien asema, sosiaaliturva

Pro katsoo, että erityisesti yksin- ja kevytyrittäjien sosiaaliturvaan tarvitaan merkittäviä parannuksia. Yksinyrittäjän työ saattaa olla suhdanteista riippuvaa tai kausiluonteista, jolloin työtä ei ole välttämättä tarjolla tasaisesti jokaisena vuoden kuukautena. Yksinyrittäjä saattaa tällaisessa tilanteessa olla kokonaan ilman palkka- tai yritystuloja saamatta kuitenkaan työttömyystukea.

Yksinyrittäjällä tulisi olla mahdollisuus esimerkiksi täydennysvakuutuksen tai vastaavan järjestelmän muodossa kerryttää työttömyysturvaansa. Palkansaajakassoilla puolestaan tulisi olla oikeus ottaa yksin- ja kevytyrittäjiä jäsenikseen. Sääntelyä yrittäjyyden ja palkansaajana toimimisen välillä tulisi joustavoittaa siten, että on mahdollista olla jonain kuukautena yrittäjä ja toisena palkansaaja ilman, että muutokset olennaisesti vaikuttaisivat henkilön työttömyysturvaan. Tämä puolestaan edistäisi sitä, että palkansaajana toimiessaan työntekijän on aina kannattavaa ottaa vastaan työtä ilman, että työn vastaanottaminen vaikuttaisi kertyvään työttömyysetuuteen.

Helsingissä 23.7.2024

Ammattiliitto Pro

Minea Pyykönen, edunvalvontajohtaja

Kautto Emilia
Ammattiliitto Pro